

Učitel matematiky

Jan Neruda

Nové míry

Učitel matematiky, Vol. 6 (1998), No. 2, 122–128

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/151359>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1998

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

JAN NERUDA

1834 – 1891

NOVÉ MÍRY

JAN NERUDA

Lituju, že se světlo nebo tma nedá měřit také tou novou mírou metrickou! Pouhými slovy nemohu předc čtenářstvu po českém venkově vyznačit zcela určitě, jak je teď v Praze po celý den pošmurno a temno! A je pošmurno, deštivo a teskno, že ažaž! Millilitrové kapky neunavně bubnují do deštníků, pod těžkými botami mužskými vystřikuje bláto na padesát centimetrů vysoko, a holčičky musí se po špičkách vznášet z kamene na kámen tak lehýnce, jako by nevážily víc než decigrámek.

To se koukáte, Parískové, jak metricky mluvím, co? Ano, já už jsem doma, mne nemá nová doba překvapit nepřipraveného, nevědomého! Jako tu hloupou naši zemi, která se otáčí bez myšlének dále jako dřív, aniž by měla dost malého tušení, mnoho-li kilometrů musí urazit za – počkejme! – ano, za minutu smí se pořád ještě říkat. Nebo tu ještě hloupější Vltavu, která také valí své vody pořád přes pražské jezy a neví, kolik hektolitrů převalí na př. za den.

Ach, to bude obrat od Nového roku! I to staré slunce bude musit si svou vzdálenost od nás zřídit po metricku, planety svou tíží, okeán své vody. Ba všechen duch lidský, ano i božská poesie se zvrhne. Jistý feuilletonistický kolega – píše pod čarou ve Vídni a znamená se E. Sp. – poukázal zběžně již k tomu, jakou revoluci učiní metr v oboru duševním, a že nejbližší potomkové neporozumějí ani starším básníkům víc, ba ani bibli. Souhlasím i nesouhlasím s ním.

S bibli to snad přece ještě půjde. Staří židé vypočítávali své zápalné oběti už také podle „desetin“ a znali až „desetinu z desetin“ – čti 4. knihu Mojžíšovu – porovnání s našimi desetinami a stotinami se tedy najde. Na př. místo v 2. knize Mojžíšově (16., 16.), kde se jedná o sbírání many v poušti, zní posud: „Přikázal Hospodin: Ať nasbírá jedenkaždý, jak mnoho stačí k jedení – gomor na jednohokaždého člověka.“ Poněvadž však gomor byl tolik co osm vídeňských liber, může Hospodin prostě teď přikázat „jedno-

mukaždému 4.480480 kilogramů,“ a bude to. – Jak se má upravit ale místo v 4. knize (28., 5.): „Desátý díl Efy mouky bělné, kteráž by byla pokropena olejem nejčistším, jenž by měl míry čtvrtý díl Hin“ – přiznám se, to věru nevím. Mojžíš I. je mrtev, nemůže poradit, bude to musit nejspíš tedy vypočítat některý Mojžíš z redakce klerikálního „Čecha“.

Zle bude se Shakespearem, tuze zle! Matice česká, která vydala úplný překlad, měla by už teď poprosit profesora Studničku, aby jí Shakespeara honem přepočítal. Král Lear říkal v 4. aktu, 6. scéně podnes:

„Ba, každým coulem král –“

a bude musit od Nového roku neuprositelně říkat:

„Ba, každými 2 centimetry a 6.34008 millimetru král“ – totiž bude-li chtít, aby mu obecenstvo vůbec rozumělo. – Židák Shylock se posud v aktu 4. scéně 1. vždycky ušklíbal:

„Aj, ptáte se, proč raděj libru mršiny
chci, nežli tři tisíce dukátů?“

a bude se muset od Nového roku ušklíbat:

„Aj, ptáte se proč raděj 0.560060 kilogramu mršiny
chci – ?“ a t. d.

Český překladatel Goethova „Fausta“ byl hned svého času velmi opatrný, to se musí říci. Mefisto dí po německu:

„Setz' deinen fuss auf ellenhohe sokken,
Du bleibst doch immer, was Du bist –“

ale po česku už má předtuchu metrických obtíží a odříkává místo to následovně:

„Postav se na špalíčky, vysoké až k pasu.“

Pomohl si dobře, ten pan překladatel! Nikdo netuší v tom zcela všeobecném „vysoké až k pasu,“ že je zde překlad vlastně velmi nesprávný, že překladatel se zmýlil o dobrých dvaadvacet centimetrů! Neboť každý moderně vzdělaný člověk, na př. já, měří „až k pasu“ zrovna jeden metr, nu a doktoru Faustovi musí se vzdělanost konečně snad také přiřknout. Metr ale má 100 centimetrů, kdežto loket má centimetrů jen 78 – tedy? –

Nastane těmi metry obrovská revoluce také v našem českém životě, česká vzdálenost, česká tíha, vše se obrátí na rub! Dnes

je Zbraslav ještě zrovna míli vzdálena od Prahy, po Novém roce ale už nebude, pak musí dle zákona být 0.7585936 myriametru – nevím, jak to udělá. Ostatně, mějme důvěru v český vtip! Čech si vždycky nějak pomůže, a vstane-li piják ráno s hlavou deset litrů těžkou, nedá se proti tomu také nic podstatného říci. Nejvlastnější české míry, myslím ty ryze národní, zůstanou vzdor metrům přece netknuty. Česká hospodyně může také nadál bédovat, že nemá doma „ani náprstek vody“ a „ani za nehet mouky,“ můj nakladatel mne smí také po Novém roce ještě zvat „na lžičku polívky,“ Jakub Malý bude pořád „na celou píd“ slavný a staročeské politice bude k úspěchu scházet také pořád jen ten „tesařský chlup.“ – Kde ale národ opustil sama sebe, kde přibral do sebe cizotu, bude zle, jako musí vždy býti zle. Kamarád kamaráda nadál už nesmí zvat do hospody „na žejdlík piva,“ protože ho už ani nedostane, a varující matka nesmí více pozdvihnout na synáčka prst a říci hlasem dojmajícím: „Počkej jen, až budu šest stop pod zemí, špendlíčkem bys atd.,“ nýbrž: „Počkej jen, až budu 1.896484 metru pod zemí“ – sic by se jí synáček vysmál.

Nebohé naše národní písně! – teď si na ně vzpomínám! Jak pak to vyvede teď muž, když bude o své zlé ženě zpívat:

Šel jsem včera do hospody,
v patách za mnou běžela;
jen jsem si dal holbu piva,
už se do mne pustila. –

nebo:

Vždyť my mlčíme,
když kávu pijou,
z hrnců mázových
do sebe lijou. –

? – Bojím se, že 0.707362 litru a 1.414724 litru nepůjde mu praníjak do noty. – Jakkak ale bude teprv vypadat známá naše, tak poetická posvícenská:

Dvanáct liber hovězího
masa vařit dám,
sedum liber skopovýho
do zelí už mám:

šest liber vepřovýho,
 a čtyry uzenyho:
 kdo na posvícení přijde,
 uctím každýho.
 Po šesti korcích koláčů
 napekla žena –

a t. d.? To je sice velmi hezké, že český korec má zrovna 93.6098 litrů, ale – jak pak se to zpívá? – Jen aby národní poesie naše nedoznala po Novém roce upřímné pohromy! Nedovedou-li naši muzikáři předělat čtvrtkové a osmičkové noty nějak na litry, bude – brzo bych se byl zapomněl a byl bych skončil naprosto nesalonní frásí, že bude sakramentsky zle! – Neskončím raděj nijak.

* * *

Dnes tedy naposled si pobudem s ní! Naposled se vztáhne k ní rozechvěná ruka naše, naposled nahlédnem do jejího jasného, milého oka, naposled splynou s ní rtové naši v žárném, trpce-sladkém políbení – a pak jí více nebude! Ach, koho by loučení nedojalo bolestně? Jen lidé chladní, mizerní egoisté vyhýbají se všemu citu opravdovému, jen lidští rampouchové vyhýbají se každému loučení. My ale, kteří máme v těle cit, my ještě dovedem nestydět se za slzu v oku. Dnes naposled s ní budem, dnes se s ní rozloučíme, zítra není více mezi námi ona, ta vznešená, ta milá, ta krásná družka – holba piva!

Musím se násilně přemoci, abych se nestal příliš měkkým. Mám mluvit o kráse její? Jak křišťál bylo tělo její, jak bělostný sníh leskl se její vlas a jak slunce jasná byla její duše. Se „zelenavým zlatem“ srovnával ji jeden, s „topasem“ srovnával ji druhý – tekoucí zlato, plynný topas, perličkami protkaný. Samo peklo by nebylo více peklem, kdyby tam byla ona. Čím pekelnější žár, tím víc by přilnul nebohý hříšník k ní a vždy by došel úlevy. Vlášha nebeská, rosa z ráje.

Jakým to tajuplným kouzlem dovedla ona nás vždy pro sebe zaujmout! Pravá žena, podléhali jsme jejímu půvabu, aniž bychom bývali sobě zcela toho vědomi, v čem vlastně ve všem půvab ten spočívá. Měla cos čistě panenského do sebe, nevyhledávala nikoho,

nechávala hledat sebe. Byla tak, jak pánbůh každou ženu stvořil, složena napolo ze sladkosti, napolo z hořkosti, ze sladu a chmele.

Milující to žena, která dovedla i obra překonat klidnou láskou svou. Nevím, mýnil-li básník, když napsal: „Co je krásnějšího, než se zadívat do oka milující ženy, co je sladšího, než dotknouti se jejích úst“ – mýnil-li zrovna holbu. Ale byl to pravý, cituplný básník.

Arci – věrna nebyla příliš. Která pak žena je ale věrna! Jí byl, musí se říci, skoro každý mužský vhod – ach jak často si zamiluje ženské oko muže, na němž naše mužské oko nevidí ale pranic! Nevyzpytatelný zas zákon přírody! Avšak – nebyla sváděna ze všech stran? Nenutili ji mužští přímo k nevěrnosti? Zrovna jako bychom žili mezi divochy, kde muž domnívá se milého mu hosta nejlíp poctít tím, když mu – půjčí ženu svou, podával kamarád kamarádovi přímo svou holbu piva a prál mu: „Jen hodně!“ Určena co žena pro vdávání, musila se podrobovat i zavdávání! Od ní se žádalo vždy a vždy, aby byla jasné mysle – i nejbručivější muž toho od ní žádal – ale smí se cos podobného žádat od tvora, který má cit? A když ji muž pozdvihl hrubou pěstí svou, když ji zkoumavě držel proti světlu a viděl, že je bolem zachmúřena, ihned ji nechal stát na stole zahanbenu a šel jinam, ku kráskám veselejším. A nevybírali si mužští jakoby v otrokyních? Jeden měl v zálibě ty černé z Bavor, jiný ty žluté z Anglie, třetí ty plavé z Plzně, domorodá holka jim platila za „obyčejnou“, zrovna tak jako na stambulském trhu kupují pašata pro svůj harém holky jen z daleké Nubie nebo Gruzie, a jako by nebylo odvěčnou pravdou, že „každá žena je dobra.“ Ba je pravda, že byla až příliš dobrého a skromného srdce, že odpouštěla až příliš mnoho. Ani proti zjevnému několikaženství se nebránila, a když za první holbou sáhl muž ku druhé a třetí, ona neměla ničeho proti tomu a pořád ještě vděčna rodila mu dcerky milé: veselost, bodrost, upřímnost. Ale mnohoženství nesnesla, a když muž pořád dál a dál, vzbouřil se v ní konečně hněv a pak ovšem – nedivme se jí! – rodila mu jen opice.

Měla-li chyby – měla chyby všech žen. Byla trochu lstná na příklad. Vypadala tak mlčeliva, ale jestli že která, dovedla zajisté

ona dokázat, že „žena dovedla by mluvit, i kdyby byla stvořena bez jazyka.“ Sama nemluvila, to je pravda, ale vlezla si za jazyk mužův a hrála jím jak chtěla. Někdy frivolně a rozpustile. Někdy vážně a rozumně. Někdy mluvila s tak hrdinným zápalem proti tyranům a zhoubcům lidstva, že pak i patroly dostaly výprask. Čím dál, tím bylo více rozumu, a když bylo takhle k půlnoci, zdálo se každému, že se na něho zcela zvláště snesl duch svatý a on cítil takový záchvat, takový vše porážející, vše pronikající nadplněk rozumu, že se musil až obdivovat samu sobě. Následujícího dne už nepochopoval ani desátý díl z toho všeho.

Také je pravda, že láska k ní mnohého muže zničila. Ó ženy, ženy! „Jak mnohý velký duch, plný vysoce vzletných myšlenek a dalekosáhlých plánů zahynul již v objetí ženy!“ Ale kdyby duch ten mohl se vzepnout a vzkřísit znovu – znovu by objal ženu tu! Ona měla všechny koketní pomůcky ženské. Vypadala usedlou, mírnou. Nikoho nedržela, kdo chtěl jít – vědělať, že vlastně nechce. Byla taková, jak sobě ji přeje muž sám: muž miluje z počátku na ženě jistou chladnost, holba piva mu byla nejmilejší hodně chladna – je to pak koketerie od ní?

Ach, s ní zahyne, odejde mnoho! Celá mluva naše bude bez ní chuda. Nikdo už nikomu nepohrozí, že mu dá „holbou do hlavy.“ Nikdo si neposteskne, že si nesmí popřát „ani holby piva.“ O nikom se nebude vypravovat, že je „ke všemu k dostání za holbu piva“. Nikdo nepřipne víc sladkou upomínku k onomu hrdému okamžiku, kdy co povyroslý synek směl poprvé samostatně do hospody a říci: „Dejte mi holbu piva!“ Nikdo nevytkne víc nikomu, že za něho „jaktěživ nezaplátil ani holby piva“, nikdy víc druh druhu nepozve na „holbičku“. Nikdy víc neuslyšíme: „To byly časy! Šampaňské se lilo do holeb!“ Hynou staré dobré časy.

...

Ona jde, my truchlíce zůstanem. V milé, věčné památce zůstane nám všem. Naposled ji tiskneme rukou svou, naposled se s ní celujeme v teskném pocitu rozloučení, máčíme rty své na rtech jejích, „hořká i sladká je hubička loučení,“ a voláme: „Na zdar „pitelnějšího“ nového roku!“